

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра туризму та рекреації

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Розроблення пізнавального туру територією Харківської області та організація його ефективної реалізації на міжнародному ринку»

Студента 4 курсу, 21 групи,
освітнього ступеня бакалавр»,
спеціальності 242 «Туризм»,
освітньої програми
«Міжнародний туризм»

Шикасюк
Євген
В'ячеславович

*підпис
студента*

Науковий керівник
д.е.н., професор

Ткаченко
Тетяна
Іванівна

*підпис
наукового
керівника*

Гарант освітньої
програми
к. держ. упр., доцент

Кравцов
Сергій
Станіславович

*підпис
гаранта*

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет
Факультет ресторанно-готельного та туристичного бізнесу
Кафедра туризму та рекреації
Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 242 «Туризм»
Освітня програма «Міжнародний туризм»

Затверджую

Зав. кафедри

Тетяна ТКАЧЕНКО

«21» листопада 2022 р.

ЗАВДАННЯ
на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Шикасюку Євгену В'ячеславовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи:

«Розроблення пізнавального туру територією Харківської області та організація його ефективної реалізації на міжнародному ринку»

Затверджена наказом ДТЕУ від «01» листопада 2022 р. № 2900

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: до 02.06.2023 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи:

Мета роботи: обґрунтування пропозицій щодо розроблення та ефективної реалізації пізнавального туру територією Харківської області на міжнародному ринку

Об'єкт дослідження: процес розроблення та реалізації пізнавального туру на ринку послуг

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні засади процесу розроблення та ефективної реалізації пізнавального туру територією Харківської області на міжнародному ринку

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- 1.1. Діагностика ринку пізнавального туризму області
- 1.2. Ресурсний потенціал розвитку пізнавального туризму області
- 1.3. Маршрут і програма нового пізнавального туру територією області

РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

- 2.1. План маркетингових комунікацій
- 2.2. Цінова політика та продуктова програма
- 2.3. Економічне обґрунтування ефективності реалізації туру

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання роботи:

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Вибір і затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	01.09.2022 – 01.11.2022	01.11.2022
2	Оформлення і затвердження завдання на роботу	02.11.2022 – 02.12.2022	21.11.2022
3	Написання та попередній захист 1 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	03.12.2022-10.02.2023	10.02.2023
4	Написання та попередній захист 2 розділу випускної кваліфікаційної роботи у наукового керівника	11.02.2023 – 21.04.2023	21.04.2023
5	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	22.04.2023 – 08.05.2023	08.05.2023
6	Попередній захист у комісіях, доопрацювання, оформлення, друкування, підготовка матеріалів до захисту	09.05.2023-22.05.2023	22.05.2023
7	Представлення готової зшитої випускної кваліфікаційної роботи на кафедрі	до 02.06.2023	02.06.2023
8	Захист випускної кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії	Згідно з розкладом	

6. Дата видачі завдання «21» листопада 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

(підпис)

Т.І. Ткаченко

8. Гарант освітньої програми

(підпис)

С.С. Кравцов

9. Завдання прийняла до виконання студент

(підпис)

Є.В. Шикасюк

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи

Студент Шикасюк Євген В'ячеславович виконав випускну кваліфікаційну роботу на тему «Розроблення пізнавального туру територією Харківської області та організація його ефективної реалізації на міжнародному ринку» у визначений термін згідно із затвердженим завданням і календарним планом.

За змістом, структурою та оформленням робота відповідає встановленим вимогам. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі роботи обґрунтовано актуальність теми, наведено характеристику сучасного стану досліджуваної проблеми, визначено мету і завдання, зазначено об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, практичне значення, структуру роботи.

У першому розділі студентом розкрито теоретико-прикладні аспекти розроблення пізнавального туру територією Харківської області: здійснено діагностику ринку пізнавального туру, аналіз ресурсного потенціалу розвитку пізнавального туру, розроблено маршрут і програму нового пізнавального туру, територією області.

У другому розділі запропоновано план маркетингових заходів з просування нового туру на міжнародному ринку туристичних послуг, здійснено економічне обґрунтування реалізації туру, зокрема, обґрунтовано цінову політику на запропонований тур.

Оригінальним є пропозиція автора щодо змісту програми туру пізнавального туризму з елементами активного туризму, що потребує доказів - опитування цільового сегменту.

У цілому поставлена у роботі мета досягнута, сформульовані завдання виконані. Робота виконана самостійно, з дотриманням принципів академічної доброчесності. Після перевірки роботи на унікальність тексту виявлені недоліки усунені.

Електронну версію випускної кваліфікаційної роботи отримано для передачі до репозитарію ДТЕУ.

Випускна кваліфікаційна робота студента Шикасюка Євгена В'ячеславовича рекомендується до захисту в екзаменаційній комісії.

Науковий керівник
випускної кваліфікаційної роботи _____ Т.І. Ткаченко
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота студента _____
(прізвище, ініціали)
може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____ С.С. Кравцов
(підпис)

Завідувач кафедри _____ Т.І. Ткаченко
(підпис)

« _____ » _____ 20 _____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	9
1.1. Діагностика ринку пізнавального туризму Харківської області	9
1.2. Ресурсний потенціал розвитку пізнавального туризму Харківської області	13
1.3. Маршрут і програма нового пізнавального туру територією Харківської області	19
РОЗДІЛ 2. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ	25
2.1. План маркетингових комунікацій	25
2.2. Цінова політика та продуктова програма	30
2.3. Економічне обґрунтування ефективності реалізації туру	33
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	46

ВСТУП

Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету та сприяє активізації і стимулюванню роботи цілої мережі галузей національного господарства: будівництва, торгівлі, сільського господарства, виробництва споживчих товарів, транспорту та зв'язку тощо. Індустрія туризму має найбільш сильний ефект мультиплікатора, ніж більшість інших економічних галузей.

У цілому туризм впливає на економіку держави трьома позитивними чинниками:

- забезпечує надходження іноземної валюти й впливає на такі економічні показники, як платіжний баланс і сукупний експорт;
- підвищує зайнятість населення (туризм прямо або побічно впливає на розвиток 32 галузей економіки);
- стимулює розвиток інфраструктури країни.

Виступаючи складним, багатограним міжгалузевим комплексом, туризм характеризується інтенсивним використанням людських ресурсів у виробничому процесі. За даними Всесвітньої туристичної організації (далі – ЮНВТО), перебування та обслуговування одного іноземного туриста в країні генерує в сукупності близько дев'яти робочих місць. Кількість робочих місць у сфері туризму зростає в 1,5 рази швидше, ніж у будь-якому іншому секторі економіки [1]. Наразі туристична діяльність в Україні частково припинена через повномасштабну війну з РФ, але незабаром цікавість всього світу особливо до українського етносу та культурно-пізнавальної спадщини призведе великий фурор в світовому суспільстві. Тому необхідно розвивати та пропонувати нові цікаві тури, які будуть спрямовані на іноземного туриста.

Об'єкт дослідження: процес розроблення та реалізації пізнавального туру на ринку послуг.

Предмет дослідження: теоретико-методичні та прикладні засади процесу розроблення та ефективної реалізації пізнавального туру територією Харківської області на міжнародному ринку

Мета роботи: обґрунтування пропозицій щодо розроблення та ефективної реалізації пізнавального туру територією Харківської області на міжнародному ринку.

Для досягнення мети роботи були поставлені наступні завдання:

- проаналізувати туристично-рекреаційний потенціал Харківської області;
- виявити ресурсного потенціалу культурно-пізнавального туризму Харківської області;
- розробити інноваційний проєкт туристичного продукту Харківської області для іноземних туристів;
- розробити заходи маркетингових комунікацій для просування новоствореного туристичного продукту пізнавального туру Харківської області на міжнародний ринок;
- довести економічну ефективність запропонованого новоствореного туру пізнавального туризму.

Методи, що використовувались при написанні роботи: аналіз, аналогія, синтез, статистичний, порівняння, моделювання, картографічний. Використані теоретичні і законодавчо-нормативні джерела.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, які охоплюють 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг випускної кваліфікаційної роботи складає 40 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1. Діагностика ринку пізнавального туризму Харківської області

Харківську область було утворено 27 лютого 1932 року. Площа – 31,4 тис. км². Територія області простяглася з заходу на схід на 225 км і з півночі на південь – на 200 км. Населення – на 01.01.2019 року становило 2718,6 тис. осіб, у тому числі міське – 2 192,5 тис. осіб і сільське – 526,1 тис. осіб [29].

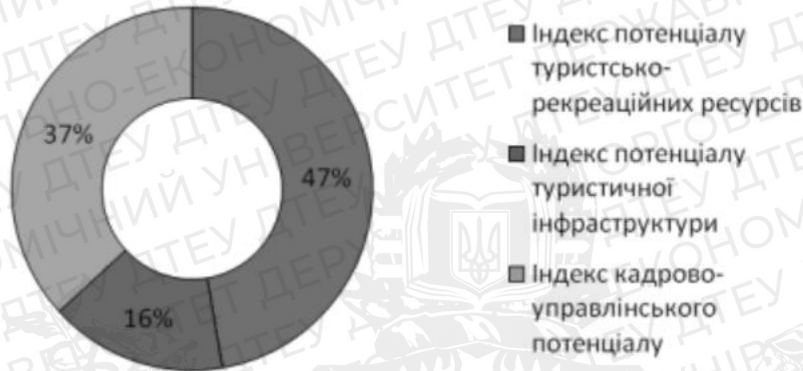
Можна стверджувати, що Харківська область виступає на національному туристичному ринку як адміністративний, історико-культурний, промисловий, спортивний і діловий центр, а туризм в регіоні є одним із пріоритетних напрямів розвитку.

Найбільшого розвитку в Харківському регіоні набули:

- історико-культурний туризм, що ґрунтується на екскурсійній зацікавленості до пам'яток історії та культури на території міста як з боку внутрішньо українських споживачів (в основному у форматах освітнього туризму, поїздок вихідного дня тощо), так і з боку іноземних гостей;
- сільський та зелений туризм;
- спортивний туризм;
- діловий туризм;
- міський туризм (шопінг, дозвілля й розваги), у першу чергу для жителів Харківського регіону.

Розвинення сфери туризму сприяє не лише фінансовим надходженням від внутрішніх та в'їзних туристів, але й підвищенню зайнятості населення, розвитку та утриманню власної інфраструктури. За проведеними дослідженнями Департаментом розвитку туризму та курортів Харківської області було встановлено, що у структурі інтегрального індексу туристсько-рекреаційного потенціалу (рис. 1.1) майже половина (47%) туристсько-рекреаційного

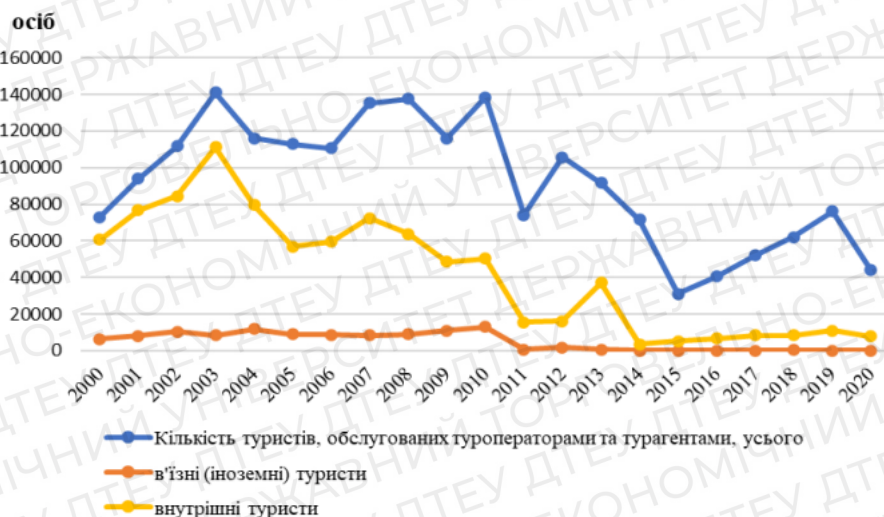
потенціалу Харківської області припадає саме на потенціал туристсько - рекреаційних ресурсів. На другому місці за ступенем впливу є кадрово-управлінський потенціал (37%) і лише третє місце за значущістю займає рівень розвитку туристичної інфраструктури (16 %).

Рис. 2.2. Структура інтегрального індексу туристично-рекреаційного потенціалу

Джерело: сформовано автором [31]

Розглянемо більш детально основні показники туристичної діяльності. За даними Головного управління статистики у Харківській області у 2020 р. загальна кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної, становила 44 тис. осіб, що менше, ніж у 2019 р. – 76211 осіб [30].

Рис. 2.3. Динаміка туристичних потоків Харківської області, тис. осіб

Джерело: сформовано автором [30]

За останні десять років максимальну кількість туристів у Харківській області було обслуговано у 2012 р. – 105,7 тис. осіб, що пояснюється туристичним попитом на відвідання футбольних матчів в Харкові в рамках Чемпіонату Європи. Після 2012 р. відбувається поступове зменшення кількості обслуговуваних туристів в Харківській області через складку економічну та політичну ситуацію в країні та близьке розташування Харківської області до агресора РФ, а також епідеміологічну ситуацію, пов'язану з COVID - 19.

З одного боку, такий розподіл туристів свідчить про зростання у громадян України рівня доходів, проте з другого боку, вітчизняні туристи все менше бажають подорожувати власною країною, що, у наслідку, призводить до поступового зниження інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, та занедбанні туристичних об'єктів. У 2020 р. внутрішні туристи подорожували Харківською областю переважно з метою дозвілля, відпочинку та спортивного туризму – 87%, в той же час, за будь-якою іншою метою – лише 13 % від загальної кількості туристів. Такі показники свідчать про однобічний розвиток туристичного кластеру області, яке суттєво стримує туристичний попит та не сприяє збільшенню туристичної привабливості регіону.

Загальна кількість засобів розміщення в регіоні у 2021 році складала 67 одиниць. Харківська область виділяється високою питомою вагою готелів у структурі колективних засобів розміщення. У 2021 році на готелі припадало 67 %, на санаторії – 4,7 %, що дорівнює середньому значенню по Україні.

Показники Харківської області у 2021 р. були вищими за середні значення по Україні, окрім кількості місць (ліжок) у колективних засобах розміщування на 1 тис. населення. Темп зростання кількості колективних засобів розміщування на 1 тис. населення в Харківській області відставав від середнього показника по Україні і становив 89,3 % також і темп зростання кількості місць (ліжок) у колективних засобах розміщування на 1 тис. населення в регіоні відставав від середнього показника по Україні і складав 88,4 %.[34]

Основна частина колективних засобів розміщування сконцентрована в м. Харкові, а також в тих районах, через які проходять важливі транспортні

магістралі та зосереджені значні туристично-рекреаційні ресурси, які приваблюють туристів, а саме у районах: Вовчанському, Зміївському та Дергачівському. Номерний фонд підприємств готельного господарства в Харківській області представлений в більшості номерами вищої, першої, другої та третьої категорій.

За даними Держстату України по Харківській області, станом на 2021 р. у Харківській області працювало 732 дитячі заклади оздоровлення та відпочинку – це третій по кількості показник серед регіонів України, з них лише 15 працювало як заклади оздоровлення – відповідно четвертий серед регіонів України [30].

Як було зазначено, Харківщина має цінні курортологічні ресурси, цілісні природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками. Сприятливі природні умови Харківського регіону зумовили формування та розвиток багатьох санаторно-курортних здравниць. Мережа санаторних закладів Харкова представлена 96 об'єктами. Загальна місткість закладів курортного лікування складає близько 13205 тис. місць. Кількість дитячих оздоровчих закладів, які розташовані в регіоні становить 1889 [30].

У межах регіону заклади відпочинку дорослих локалізуються, в основному, на курортах, в межах водно-зеленого діаметру та лісопарків. У цілому мережа закладів відпочинку (з урахуванням тих, що функціонують періодично) включає 1296 пансіонатів відпочинку, 1430 оздоровчих таборів, які включають в собі водноспортивні і веслувальні бази. Проведений аналіз послуг, що надаються туристичними суб'єктами Харківської області, продемонстрував, що більшість із них надають послуги з організації виїзного туризму. 33% фірм пропонують відпочинок та екскурсійні тури Україною: як правило, гірськолижний відпочинок у Карпатах та відпочинок на березі Азовського й Чорного морів (ця діяльність, найчастіше, має сезонний характер), відпочинок та лікування в санаторіях.

Менше 10% туристичних суб'єктів пропонують безпосередньо екскурсії містом та областю, лікування в санаторіях регіону. Туристична інфраструктура

регіону дозволяє туристу відпочивати на Харківщині цілорічно. Кожен куточок області має власні «родзинки»: історично важливі об'єкти, автентичні фестивалі, сучасні заклади відпочинку, архітектурні комплекси тощо.

На території Харківської області діють 734 суб'єкти туристичної діяльності, з них: 646 туристичних агентів, 71 туристичний оператор та 17 туристичних операторів внутрішнього туризму. Проведений аналіз послуг, що надаються туристичними суб'єктами Харківської області, продемонстрував, що більшість із них надають послуги з організації виїзного туризму. 33% фірм пропонують відпочинок та екскурсійні тури Україною: як правило, гірськолижний відпочинок у Карпатах та відпочинок на березі Азовського й Чорного морів (ця діяльність, найчастіше, має сезонний характер), відпочинок та лікування в санаторіях. Менше 10% туристичних суб'єктів пропонують безпосередньо екскурсії містом та областю, лікування в санаторіях регіону.

1.2. Ресурсний потенціал розвитку пізнавального туризму Харківської області

Харківщина має вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні 34 людські, матеріальні, у т. ч. природно-оздоровчі ресурси. Також, ресурсна база кожного із районів Харківської області має значний потенціал для комплексного розвитку різних видів відпочинку й оздоровлення: санаторно-курортного лікування, спортивно-оздоровчого, культурно-пізнавального, сільського зеленого, мисливського та рибальського туризму. Харківська область є багатопрофільною дестинацією літнього та зимового відпочинку, бальнеологічного лікування й масового пізнавального туризму [18].

У Харківській області зосереджена значна кількість пам'яток, пов'язаних з перебуванням на території Слобідського краю багатьох європейських й

азіатських етносів. Передусім, це пам'ятки археології, що дозволяють, окрім іншого, розвивати популярний нині археологічний туризм. Такий вид туризму має значні перспективи, пов'язані з новими культурними й подієвими проектами, розвитком нових туристичних продуктів та інфраструктури в Харківській області[1].

Харківська область має значний історико-культурний потенціал. До реєстру національно-культурного надбання включено пам'ятки архітектури, археології, історії та монументального мистецтва, загальна кількість яких складає 2535 одиниць, що становить близько 5% від історико-культурного потенціалу України.

Музейна мережа Харківщини у 2021 р. налічує 33 музеї. Усі вони різні за статусом, типом і формою власності: історичні, краєзнавчі, мистецькі, літературні, меморіальні тощо. В області діє 15 державних музеїв і заповідників. Один із найстаріших українських музеїв, що володіє цінною мистецькою колекцією – Харківський художній музей. Серед його експонатів – полотна А. Дюрера, Я. ван Сорея, В. Боровиковського, Д. Левицького, В. Тропініна, Т. Шевченка, І. Айвазовського, І. Шишкіна, В. Сурікова, А. Лосенка, М. Пимоненка, Г. Нарбута, Т. Яблонської та ін. Серед найвідоміших туристичних об'єктів – літературно-меморіальний музей Г. Сковороди в селі Сковородинівка (до 1923 р. – Пан-Іванівка) [31].

У музеях Харкова і області зберігаються понад 596 226 музейних предметів. Велика кількість об'єктів охороняються як пам'ятки культури місцевого значення [30].

Серед найвизначніших пам'яток Слобожанщини слід назвати: - археологічні пам'ятки – держаний археологічний музей-заповідник у с. Верхній Салтів (Вовчанський район), Донецьке городище у с. Карачівка (Харківський район); 35 - архітектурні пам'ятки: садово-паркового мистецтва (Наталіївський, Шарівський, Старомерчицький парки), Борисо-Глібський жіночий монастир, Володимиро-Богородічна церква в с. Кочеток. Туристично-рекреаційна сфера регіону не може повною мірою виконувати свою соціально-економічну та

культурно-дозвільну функцію, стати стабілізуючим фактором збереження довкілля та наявної історико-культурної спадщини, бо ряд об'єктів на території Харківської області перебуває у незадовільному стані, потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для відвідувань туристами.

Важливим потенціалом для туристичної діяльності є природні рекреаційні ресурси (природно-заповідний фонд, ліси, зелені зони міст і приміських територій, водні ресурси). Природно-заповідний фонд (ПЗФ) Харківської області має цінні унікальні природні територіальні комплекси, є складовою національної мережі ПЗФ України і включає 220 територій та об'єктів загальною площею 53 тис. гектарів, що становить близько 2% від загальної площі регіону. Розміщення заповідних територій в області є нерівномірним. Найвищий відсоток заповідності в Печенізькому - 23,15 %, Зміївському – 8,45 %, Чугуївському - 3,485 % районах; у більшості ж районів цей показник становить 1 %. У цілому по Україні він перевищує 5 %.

Природно-заповідний фонд має велике значення для пізнання, формування екологічного світогляду людей, бережливого ставлення до природи. До об'єктів ПЗФ Харківської області віднесені: національний природний парк «Гомільшанські ліси», регіональні ландшафтні парки «Великобурлуцький степ», «Печенізьке поле» та «Ізюмська лука»; заказники загальнодержавного (Бурлуцький, Катеринівський загальнозоологічні, Вовчанський ботанічний) та місцевого значення, заповідні урочища, пам'ятки природи (у т. ч. Гора Крем'янець, Сад ім. Т.Г.Шевченка), парки-пам'ятки садовопаркового мистецтва загальнодержавного значення (Литвинівка, Краснокутський, Наталіївський, Старомерчинський, Шарівський парки), дендрологічні парки (у т. ч. дендрологічний парк загальнодержавного значення Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва), 36 ботанічні сади (у т. ч. Ботанічний сад загальнодержавного значення Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна), Харківський зоологічний парк загальнодержавного значення.

Національний природний парк (НПП) «Гомільшанські ліси» (утворено у 2004 р., площа 14314,8 га, територія Зміївського, Первомайського районів) має

так званий «кліматичний курорт», тобто зону для відпочинку, проведення різноманітних екотурів [33]. У цьому парку, на території Зміївського району, на початку 2000-х років було відкрито першу на Харківщині екологічну стежку для туристів. В «Гомільшанських лісах», унікальній екосистемі, ростуть понад 800 видів рослин, у т. ч. реліктові дуби віком 350-750 років.

Експертами ЮНЕСКО встановлено, що тут росте 1000-літній велетенський дуб. На поверхні р. Сіверського Дінця, яка протікає через НПП, можна побачити одну із найдавніших рослин України – водну папороть (сальвінію плаваючу), а також рідкісні жовті глечики, біле латаття. Ядром парку є ландшафтний заказник «Гомільшанська лісова дача», на території якої пам'ятки історії періоду бронзової ери – Київської Русі. Неповторними територіальними комплексами Харківщини є також Дворічанський та Слобожанський природні парки, які в недалекій перспективі будуть віднесені до Національного природного парку України [41].

Мальовничу природу Харківщини прикрашають регіональні ландшафтні парки – природоохоронні рекреаційні установи, які забезпечують умови для організованого відпочинку. У 2000 році створено РЛП «Великобурлуцький степ» (площа 2042,6 га). Регіональний ландшафтний парк «Печенізьке поле», створений у 1999 році, займає площу 4997,6 га та є недоторканим українським степом, з унікальним різнотрав'ям, рідкісними представниками фауни, занесеними до Червоної та Зеленої книг [9].

На берегах р. Сіверський Донець, на південь від с. Левківка Балаклійського району розташовано ландшафтний парк «Ізюмська лука», створений у 2003 році, який займає площу 2560 га. Неосяжні простори «Луки» (довжина 80 км) добре видно з гори Крем'янець. 37 Гора Крем'янець – найвище місце Харківської області. Висота гори 218 метрів над рівнем моря і 160 метрів над Сіверським Донцем. Знаходиться поблизу міста Ізюм. Через гору пролягає міжнародна траса Харків – Ростов. Гора Крем'янець є геологічним пам'ятником природи [20]. Також гора Крем'янець є видатним пам'ятником історії. У XIV столітті на вершині гори розташовувалося татарське укріплення – «кермен», залишки якого

ще були помітні у кінці минулого століття. На вершині гори розташований меморіал як пам'ять про Велику Вітчизняну війну, який був споруджений до 40-річчя Перемоги. Для відвідувачів парку споруджено спеціальні оглядові території, місця відпочинку. 70 % (150 об'єктів) ПЗФ Харківщини складають заказники: ландшафтні, гідрологічні, лісові, ботанічні, ентомологічні, загальногеологічні, загальнозоологічні, орнітологічні [3].

Оскільки вони виконують функцію збереження і відтворення природних комплексів, ці достатньо екологічно чисті зони можуть стати прикладом бережливого відношення відвідувачівекскурсантів до природи. На Харківщині є 3 заказника загальнодержавного значення: Бурлуцький, Катеринівський та Вовчанський. До унікальних еталонів природи краю віднесено заповідні урочища. Серед них найбільш відомі: Божкове (Великобурлуцький район), Миколаївські насадження (Чугуївський район), Тюндик (Балаклійський район). Біля с. Литвинівка, на відстані 8 км від м. Валки, розташовано парк – пам'ятку садовопаркового мистецтва загальнодержавного значення, дендропарк «Литвинівка». Його створення пов'язано з іменем видатного біолога М.І. Вавілова. Улюбленим місцем відпочинку мешканців та гостей Лозівського району є заснований у 2000 році дендропарк «Дружба» загальною площею 51,5га.

Перлинами області також є Краснокутський дендропарк, Наталіївський і Шарівський парки, Пархомівський художній музей. Селище Гайдари і Коробові Хутори, що на правому березі ріки Сіверський Донець, по праву називають «Харківською Швейцарією». Саме в цьому куточку Харківщини створено Гомільшанський національний парк. 38 Один із найстаріших парків Харкова – сад ім. Т.Г. Шевченка (заснований у 1805 р.) віднесено до ботанічної пам'ятки природи місцевого значення [10]. Це улюблене місце відпочинку харків'ян, яке зачаровує своєю ландшафтною архітектурою. Парк сплановано так, що радіальні алеї сходяться до пам'ятника Т.Г. Шевченка.

У грудні 2007 р. ПЗФ Харківщини поповнився ще одним ботанічним садом «Кулиничі», який розташувався на території площею 13,25 га. Щороку понад

одного мільйона людей відвідують Харківський зоопарк (організований у 1895 р.). На території зоопарку (площа 22 га) знаходиться 300 видів риб, земноводних, плазунів, птахів і ссавців з усього світу [8].

Природно-заповідний фонд та культурно-історична спадщина є базою для розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні (Додаток А). У Харківській області 56 водосховищ, 2538 ставків, 584 озера, 131 річка – улюблені місця відпочинку жителів та гостей Слобожанщини [1]. Живописна водна артерія – ріка Сіверський Донець (басейн р. Дон) протікає через всю Харківщину довжиною 370 км. Другою за величиною є р. Оскіл – протока Сіверського Дінця. Прикрасою цих річок є Печенізьке і Червонооскільське водосховища. У межах водосховищ зосереджена найбільша кількість туристичних баз відпочинку, спортивно-оздоровчі табори. Харківська область має цінні курортологічні ресурси, цілісні природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками.

Наявність джерел мінеральних вод є базою для розвитку курортів, таких як: Березовські мінеральні води, Роща, Рай-Оленівка та інші. Найбільш повне і оптимальне задоволення туристичних потреб здійснюється через систему засобів розміщення. Туристичні комплекси та бази відпочинку сконцентровано, насамперед, у Вовчанському, Зміївському, Ізюмському, Печенізькому, Харківському та Чугуївському районах. Окрім того, серед хвойних і мішаних лісів на околицях м. Балаклії розташувалися санаторій-профілакторій «Факел», база відпочинку «Перлина», дитячий оздоровчий табір «Олімп». «Альпійська долина» – перший у Харківському регіоні (Зміївський район) гірськолижний центр із системою штучного засніження схилів. Траси довжиною до 400 метрів дуже схожі на карпатські. Сезон в «Альпійській долині» відкривається для туристів навіть за відсутності природного снігу. Катання продовжується до початку квітня. Головним завданням розвитку матеріальної бази сфери туризму в регіоні є модернізація та реконструкція туристичних підприємств, туристичної інфраструктури відповідно до міжнародних стандартів.

Сьогодні в області існує понад 100 тематичних екскурсійних маршрутів. Туристичні організації систематично розробляють нові та оновлюють існуючі екскурсії різноманітної тематики. Таким чином, ресурсна база кожного із районів Харківської області має значний потенціал для комплексного розвитку різних видів відпочинку й оздоровлення: санаторно-курортного лікування, спортивно-оздоровчого, культурно-пізнавального, сільського зеленого, мисливського та рибальського туризму. Харківська область є багатопрофільною дестинацією літнього та зимового відпочинку, бальнеологічного лікування й масового пізнавального туризму.

1.3. Маршрут і програма нового пізнавального туру територією Харківської області

Враховуючі проведені дослідження пізнавальних об'єктів Харківської області можемо виділити основні, які стануть тригером для розвитку візного туризму в Харківській області:

1. Серед палацово-паркових комплексів, які збереглися до нашого часу: Шарівський палацово-парковий комплекс «Садиба», парк - пам'ятка садово-паркового мистецтва «Наталіївський», палацово-парковий комплекс «Старомерчанський» тощо. Серед духовних святинь регіону (загальна кількість - понад 100) можна виокремити чудотворну ікону Піщанської Божої Матері, яка зберігається на Харківщині у СвятоВознесенському кафедральному соборі міста Ізюм. Музейна мережа Харківщини налічує 114 музеїв. Усі вони різні за статусом, типом і формою власності: історичні, краєзнавчі, мистецькі, літературні, меморіальні тощо, а 4 з них - обласні.

2. До числа археологічних пам'яток можна віднести заповідник Верхній Салтів. Верхній Салтів – це багатошарова історична пам'ятка різних історичних культур, основна з яких – Салтівська культура VIII - X ст. На південній околиці Харкова, на мисі правого берега р. Уди знаходиться цікава археологічна пам'ятка – Донецьке городище. На території Харківської області налічується 9449

пам'яток культурної спадщини, з них: 6895 – археології, 2475 – історії, 77 – монументального мистецтва, 1 – історії та монументального мистецтва, 1 – археології та історії, з них 1317 – національного значення, 8132 – місцевого значення.

3. На сьогоднішній день на Харківщині вперше створено обласну мережу «Гостинні садиби Харківщини» у кількості 37 садіб різних категорій, які увійшли до Всеукраїнської мережі «Українська гостинна садиба».

4. Природно-заповідний фонд Харківської області має унікальні природні комплекси. На території Харківської області розташовано три Національні природні парки: «Слобожанський», «Дворічанський», «Гомільшанські ліси». Головна водна артерія Харківщини – річка Сіверський Донець. Найбільше серед озер – Лиман. Зачаровують туристів і водні простори Червонооскільського, Печенізького, Краснопавлівського водосховищ. У Харківській області є 56 водосховищ, 2,5 тисячі ставків, 500 озер, 131 річка. Унікальні туристичні об'єкти – Кицівська пустеля, «Співочі тераси», Солоне озеро.

5. Серед найвідоміших оздоровчих курортів України: санаторій «Березівські мінеральні води», клінічний санаторій «Роща», санаторії «Ялинка» та «Високий».

6. На території Слобожанщини проводяться різні заходи, серед яких: регіональний фестиваль пісенно-обрядового фольклору «Сьогодні Купала, а завтра Івана», фестиваль «Гетьманська слава», арт-парад «Слобожанська вишиванка», фестиваль майстрів народних промислів «Шарівський дивокрай», фестиваль «Аланські витоки».

Харківська область має багату культурну та історичну спадщину, а також природні красоти, які можуть бути цікавими для іноземних туристів після війни. Ось кілька можливих об'єктів пізнавального туризму в Харківській області:

1. Історичні пам'ятки Харкова. Місто має багату історію, яка відображена в його архітектурі та пам'ятниках. Туристи можуть відвідати

Харківський музей історії, Харківський оперний театр, Музей Космонавтики та багато інших історичних пам'яток.

2. Національний природний парк «Гомільшанські ліси». Цей парк знаходиться в північній частині області і складається з лісових масивів, пагорбів та долин річок. Тут можна побачити рідкісних тварин і рослини, а також насолоджуватися красивими пейзажами.

3. Замок Шевченка в Перещепині. Це один із найбільших вражаючих замків в Україні, який був побудований у стилі неоготики 19 століття. Замок Шевченка є національним культурним спадщиною України та є чудовим місцем для організації пізнавальних турів.

4. Будинок і музей Миколи Гоголя в Диканьцях. Диканці - маленьке село в Харківській області, в якому народився відомий письменник Микола Гоголь. Тут можна відвідати музей, присвячений життю та творчості Гоголя, побачити його рідний будинок та інші пам'ятки, пов'язані з письменником.

Пропоную наступний маршрут і програму нового пізнавального туру територією Харківської області (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Програма післявоєнного новоствореного туру для іноземних туристів

Дні туру, локації	Програма заходів
1 День М. Харків	<ul style="list-style-type: none"> • Зустріч з гідом та трансфер до готелю • Екскурсія по центру Харкова з відвідуванням Харківського музею історії, Харківського оперного театру та інших пам'яток • Обід у традиційному українському ресторані • Вільний час на вечірню прогулянку по місту
День 2: Національний природний парк «Гомільшанські ліси»	<ul style="list-style-type: none"> • Сніданок в готелі • Трансфер до Національного природного парку «Гомільшанські ліси» • Екскурсія по парку з відвідуванням лісових масивів, пагорбів та долин річок, де можна побачити рідкісних тварин і рослини • Обід у місцевому ресторані • Трансфер до готелю
День 3: Замок Шевченка в Перещепині та село Диканці	<ul style="list-style-type: none"> • Сніданок в готелі та виїзд до замку Шевченка в Перещепині • Екскурсія по замку та його території • Обід у місцевому ресторані

	<ul style="list-style-type: none"> • Відвідування села Диканці, народного музею Миколи Гоголя та його рідного будинку • Повернення до готелю
День 4: Святогірськ	<ul style="list-style-type: none"> • Сніданок в готелі та виїзд до міста Святогірськ • Екскурсія по місту та відвідування Святогірського Успенського монастиря • Обід у місцевому ресторані • Вільний час на прогулянку по місту та шопінг • Повернення до готелю
День 5	<ul style="list-style-type: none"> • Сніданок в готелі. • Виїзд з готелю та від'їзд додому.

Джерело: сформовано автором

Цей маршрут та програма є орієнтовними та можуть бути змінені залежно від бажань туристів, місцевих умов та можливостей. Всі екскурсії будуть проводитися кваліфікованими гідями з відповідними знаннями.

У Харкові є багато готелів та гостьових будинків, які можуть забезпечити комфортне проживання для іноземної групи туристів на 5 днів на 4 ночі. Пропаную Premier Palace Hotel Kharkiv - це п'ятизірковий готель, розташований в самому центрі Харкова, з комфортабельними номерами та ресторанами з вишуканим меню. Це один п'ятизірковий готель, який розташований поруч із парком та пропонує розкішні зручності. Середня вартість двохмісного номеру 6000 грн.

На маршруті передбачені зони харчування в інших містах Харківської області. Тому обирались заклади етнічною української кухні. Дані приставимо в таблиці 1.2.

Всі культурно пізнавальні об'єкти, що представлені в новоствореному післявоєнному турі зазначимо в додатку Б.

Вартість автобусного переїзду туристичної групи по маршруту м. Харків - м. Ізюм – м. Святогірськ залежить від кількості пасажирів, типу автобуса, терміну та часу подорожі.

Зараз у середньому ціні на прокат автобуса на день складають близько 5-7 тисяч гривень. Якщо врахувати витрати на паливо, то загальна вартість подорожі може скласти близько 10-12 тисяч гривень за день. Тому в нашому випадку було

проведено дослідження та встановлено, що необхідно звернутись до місцевих туроператорів.

Таблиця 1.2

Заклади харчування на новоствореному маршруті

Локація	Назва закладу	Характеристика кухні	Середня ціна обіду
м. Харків пр. Незалежності, 13/15, що знаходиться за 5 хвилин пішки від Харківського оперного театру.	Ресторан "Коза на горі"	Український ресторан з традиційною кухнею, де можна скуштувати національні страви та напої	800грн
Національний природний парк "Гомільшанські ліси" розташований у Харківській області, і, на жаль, в самому парку немає закладів харчування. Однак, поруч з парком є кілька варіантів для того, щоб поїсти м. Ізюм. вулиця Суворова, 30, місто Ізюм, Харківська область.	Ресторан "Українська хата»	У меню ресторану великий вибір страв української кухні, зокрема борщ, вареники, голубці, ковбаски смачні тані м'ясні страви з гриля. Також у ресторані пропонується великий вибір, включаючи національні українські напої, такий як квас та медовуха.	500грн
м. Святогірськ. вул. Шевченка, 28А.	Ресторан «Українська хата»	У ресторані можна скуштувати українські страви та насолодитись атмосферою справжньої української хати.	300грн

Джерело: сформовано автором

Нижче наведені декілька туроператорів та автобусних компаній у Харкові, які займаються транспортним обслуговуванням туристичних груп:

1. Туроператор "Атлант-Сервіс": пропонує трансфери, організацію екскурсій та транспортне обслуговування туристичних груп. Вони пропонують автобуси різної місткості - від 8 до 70 місць.

2. Транспортна компанія "Південний Експрес": пропонує автобусні тури, трансфери, транспортне обслуговування для туристичних груп, а також прокат автобусів. Вони пропонують автобуси різної місткості - від 18 до 49 місць.

3. Туроператор "Експедиція": пропонує екскурсійні тури, транспортне обслуговування, а також організацію корпоративних та індивідуальних подорожей. Вони працюють з автобусами різної місткості - від 16 до 50 місць.

4. Туроператор "Максі-Тур": пропонує транспортне обслуговування туристичних груп, включаючи прокат автобусів та трансфери. Вони мають автобуси різної місткості - від 16 до 54 місць.

5. Туроператор "Туристичний сервіс": пропонує організацію трансферів та туристичних турів по Україні. Вони мають автобуси різної місткості - від 18 до 60 місць.

Це кілька прикладів компаній, які можуть забезпечити транспортне обслуговування туристичних груп у Харкові.

Нами було обрано Транспортна компанія "Південний Експрес", так як повністю якість перевезення та вартість по запропонованому маршруті склала нижчу ціну в порівнянні з вищенаведеними перевізниками і становить 5500 грн на групу туристів з 18 осіб.

Тобто нами запропоновано новий післявоєнний туристичний маршрут пізнавального туру Харківської області. Він буде цікавий так як охоплює видатні історичні, культурні та воєнновизначальні міста, такі як м. Ізюм де зараз ідуть бойові дії.

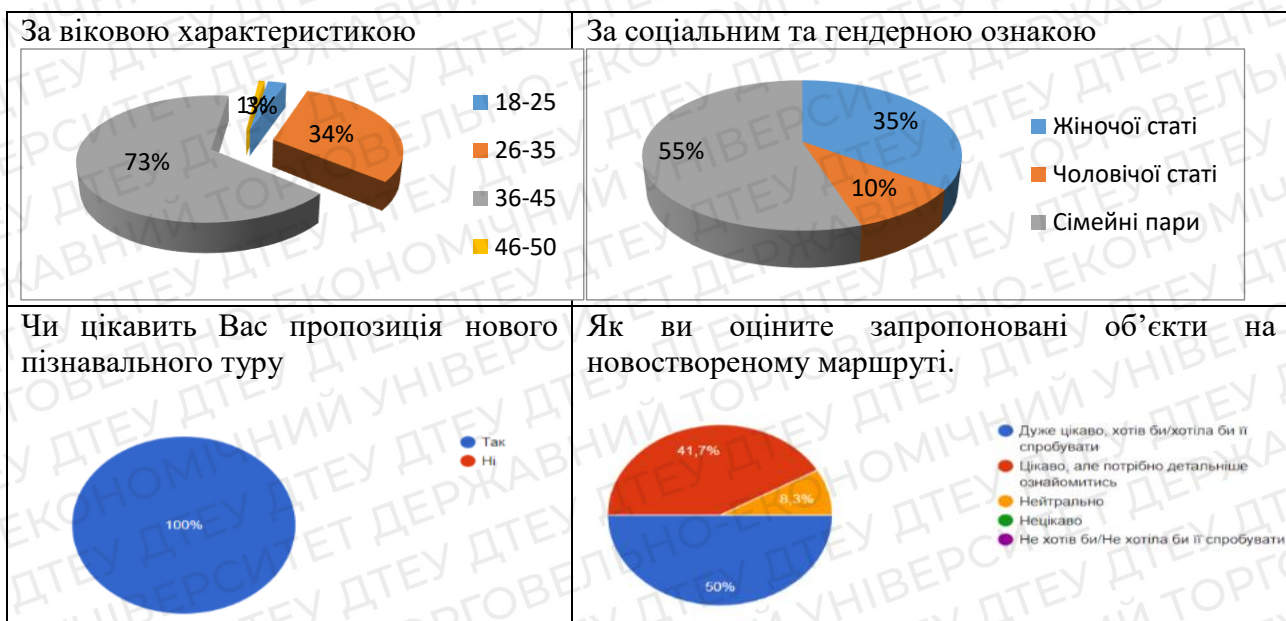
РОЗДІЛ 2

ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ТЕРИТОРІЄЮ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

2.1. План маркетингових комунікацій

На сьогодні, завоювання прихильності споживача постає важким завданням, оскільки ринкове середовище зазнає постійних змін. Такі зміни визначають появу нової продукції, зміни вподобань споживачів та ін.. Тому виробникам недостатньо лише розробляти якісні товари, встановлювати привабливі ціни й влучно розподіляти продукцію по торговельних точках, їм необхідно уміло використовувати різні інструменти для вдалого просування товарів. Вдале використання цих інструментів може дати виробникам набагато більше фінансових ресурсів, ніж на них затрачається.

За допомогою створеної анкети на Googl платформі google.com/g/tg/NTkzMDk4ODQyODAw/NTYzNTYzNDE4Nzkw#u=MTQ2NTkwNzk2ODE3&t=f, нами було визначено головну цільову аудиторію новоствореного післявоєнного пізнавального туру по Харківській області. Результати анкети представимо в графічному вигляді (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Результати анкетного опитування

Джерело: сформовано автором

Тобто на підставі цього можемо визначити основну цільову аудиторію новоствореного післявоєнного туру пізнавального туризму Харківської області.

Цільова аудиторія іноземних туристів на новоствореному післявоєнному турі Харківською областю може бути досить широкою:

1. Однією з можливих цільових аудиторій можуть бути люди, які цікавляться історією та культурою України, зокрема Харківської області. Такі туристи можуть мати інтерес до відвідування музеїв, архітектурних пам'яток, місць історичного значення, які пов'язані з історією Харкова та України загалом.

2. Іншою можливою цільовою аудиторією можуть бути люди, які цікавляться природою та екологією. Вони можуть зацікавити відвідування природних заповідників, парків та інших природних об'єктів Харківської області, які мають великий природний потенціал.

3. Також серед цільової аудиторії можуть бути люди, які шукають нові враження та емоції, такі як екстремальні види спорту, культурні заходи, фестивалі та концерти.

4. У загальному розумінні, цільовою різною аудиторією можуть бути туристи з країн світу, які цікавляться відкриттям нових місць, культури та традицій, а також відпочинком у затишній та гарній атмосфері.

Тобто розробимо маркетинговий план для просування новоствореного пізнавального туру по Харківській області для визначеного сегменту іноземного туриста. Використання комплексу маркетингу є важливим для розвитку регіонального туристичного ринку, підвищення привабливості туризму, збільшення притоку та інвестицій туристів у регіон. Території та регіони на туристичному ринку як товари чи послуги потребують продуманої маркетингової політики. Основний маркетинговий план для просування нового пізнавального туру в Харківській області для іноземних туристів може означати такі етапи:

1. Аналіз ринку: проаналізувати потенційну аудиторію, результати конкурентів, маркетингові канали та можливості шляхів просування.

2. Розробка унікальної пропозиції продажу: варіант пропозиції нового пізнавального туру по Харківській області для іноземного туриста та побудову на цю пропозицію продажу.

3. Визначення цільової аудиторії: застосування цільової аудиторії для нового пізнавального туру по Харківській області для іноземного туриста. Це можуть бути туристи з певних країн, які мають інтерес до культури, історії, природи та архітектури України.

4. Рекламна кампанія: розробити ефективну рекламу відповідно до просування нового пізнавального туру по Харківській області для іноземного туриста. Рекламна кампанія може включати в себе такі інструменти, як соціальні медіа, рекламу в Інтернеті, зустрічі з туроператорами та туристичними агентами, презентації на міжнародних туристичних виставках та ін.

5. Співпраця з туристичними агентами та туроператорами: побудувати співпрацю з місцевими туристичними агентами та туроператорами, щоб просувати новий пізнавальний тур по Харківській області для іноземного туриста.

Інтернет-рекламі приділяється недостатня увага, хоча цей напрямок просування продукту туристичної дестинації є високоефективним з точки зору співвідношення витрати-результат, має широку аудиторію, зростає швидкими темпами і як інформаційний майданчик, і як дистрибутивний канал. Реклама в Інтернеті не має таких недоліків. В Інтернеті туристична дестинація може просувати власний імідж загалом, конкретні визначні пам'ятки, інфраструктурні можливості, а також визначних людей або груп людей. Проте Інтернет-маркетинг, або як правильніше його називати діджитал-маркетинг, не виключає стандартних, класичних маркетингових інструментів

Основні маркетингові методи, що планується використовувати представимо на рис 2.2.

Пропоную використання декілька способів збуту новоствореного туристичного пізнавального продукту Харківської області:

Рис. 2.2. Основні маркетингові методи, що планується використовувати для просування новоствореного туру

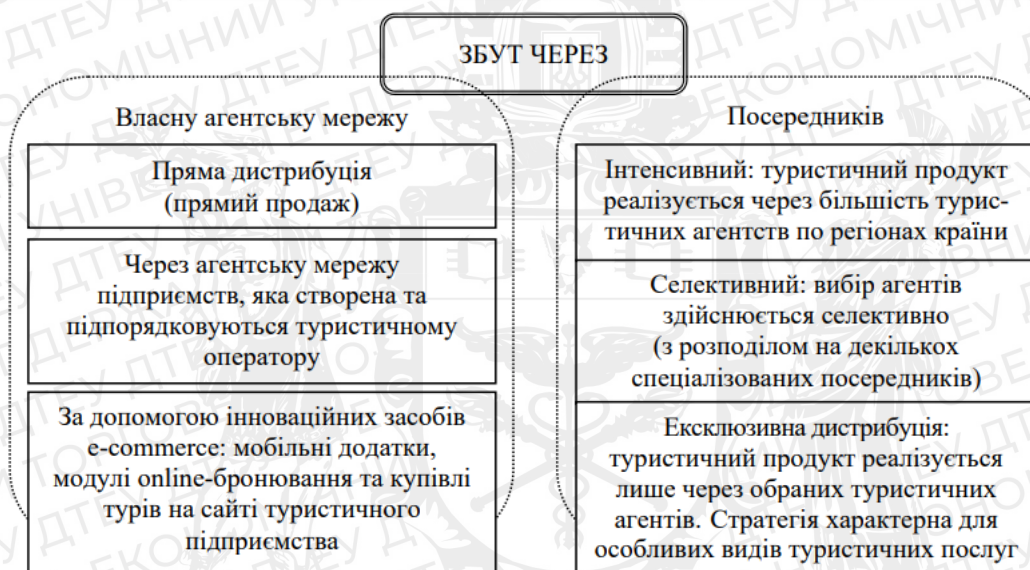
Джерело: розроблено автором

1. Продаж туристичних послуг через туристичні агентства - цей метод є найпоширенішим. Турагентства та туроператори: Збірка туристичних пакетів та просування їх на ринок через туристичні агентства та туроператори, які є посередниками між клієнтами та туроператорами.
2. Інтернет-маркетинг: Збут туру через інтернет, використовуючи соціальні мережі, рекламні кампанії, блоги та інші інтернет-ресурси для просування туристичного продукту.
3. Прямі продажі: Продаж туру без посередників через власний сайт туроператора або туристичного агентства.
4. Комерційна угода з бізнес-партнерами: Встановлення партнерських відносин з готелями, ресторанами, музеями та іншими туристичними підприємствами, які допоможуть просунути тур на ринку та збільшити продажі.
5. Організація прес-туру: Запрошення журналістів та блогерів для огляду нового туру, що дозволяє отримати публікації та відгуки про тур в мас-медіа і соціальних мережах.
6. Онлайн-бронювання - цей метод стає все популярнішим, оскільки дозволяє клієнту забронювати готель, квитки на транспорт та екскурсії онлайн.

Такі послуги пропонують такі платформи, як Booking.com, Airbnb, Expedia та інші.

7. Прямий продаж - цей метод підходить для малих підприємств, які надають туристичні послуги клієнтам. Наприклад, приватні готелі, туристичні агенти-фрілансери, блогери та інші.

Згрупуємо всі вище наведені пропозиції і головні способи зазначимо на рис 2.3.

Рис 2.3. Способи збуту новоствореного туристичного пізнавального продукту Харківської області
Джерело :розроблено автором

Тобто самий дієвий спосіб буде співпраця з іноземними туристичними агентствами які пропанують подорожі іноземним туристам по Україні. Деякі закордонні турагенства, які пропонують тури по Україні:

1. Discover Ukraine - туроператор зі штаб-квартирою в Лондоні, що спеціалізується на турах по Україні. Вони пропонують різноманітні пакети турів, включаючи культурні, історичні, гастрономічні та пригодницькі тури.

1. Intrepid Travel - міжнародний туроператор, який пропонує тури по Україні, включно турагенство, яке також спеціалізується на турах по Україні.

Вони пропонують пакети турів по різних містах та регіонах України, включаючи Київ, Львів, Одесу та Карпати.

2. Ukraine Adventures (<https://ukraine-adventures.com/>) - турагенство, яке орієнтоване на пригодницькі тури по Україні. Вони пропонують тури для активного відпочинку, такі як гірські ліжі, тури на велосипедах та каяках.

3. Cobblestone Freeway Tours (<https://cobblestonefreeway.ca/>) - канадське турагенство, яке пропонує тури по Україні та іншим країнам Східної Європи. Вони мають кілька пакетів турів, присвячених Україні, включаючи культурні тури, гастрономічні тури та тури до місць з історичними пам'ятками.

4. Active Ukraine (<https://activeukraine.com/>) - турагенство, яке пропонує пригодницькі тури по Україні. Вони мають пакети турів для активного відпочинку, такі як тури на квадроциклах, каякінг та сплави по річках.

Запропонована маркетингова програма є дієвою і не потребує великих вкладень. Тому в саму собівартість туру закладемо 20% витрат на реалізацію та просування туру.

2.2. Цінова політика та продуктова програма

Цінова політика туру залежить від багатьох таких факторів, як термін тривалості туру, категорія готелів, транспортні послуги, програма екскурсій та інші фактори.

Продуктова програма туру повинна бути розроблена з урахуванням потреб цільової аудиторії, що відповідає маркетинговому плану. Наприклад, програма може включати екскурсії до культурних та історичних пам'яток, природних заповідників, села зі збереженою традиційною архітектурою, музеїв, а також дегустацію місцевої кухні та національних страв.

У ціновій політиці можна протестувати різні стратегії, наприклад, залежно від вартості туру та зважаючи на конкурентну мережу ринку, можна запропонувати знижки на бронювання, сезонні знижки, програми лояльності та інші акції.

Додатково, це важливо встановити конкурентоспроможні ціни на тур, які б враховували всі витрати на організацію туру, а також прибуток туроператора чи турагенції.

Продуктова програма туру може включати відвідування культурно-історичних об'єктів, національних парків, ресторанів з національною кухнею, а також можливість проведення активного відпочинку, наприклад, велопрогулянки або рафтинг на річках. Важливо також забезпечити якісне супроводження туристів з допомогою гідів, які зможуть професійно проводити екскурсії та відповідати на запитання туристів.

Залежно від специфіки туру та його продуктової програми, можливо також включити вартість харчування та проживання в готеля.

Тобто в п.п 1.2 Розділу 1 та в п.п 2.1 нами було визначено всі визначні елементи новоствореного туру, тому ми можемо розрахувати реальну собівартість пізнавального туристичного продукту по Харківській області.

Нами було обрано Транспортна компанія "Південний Експрес", так як повністю якість перевезення та вартість по запропонованому маршруті складала нижчу ціну в порівнянні з вищенаведеними перевізниками і становить 5500 грн на групу туристів з 18 осіб. Тобто на одного туриста трансфер становить – 305грн на 5 днів.

Було обрано 3 заклади харчування поза межами готелю, загальна вартість харчування на одного іноземного туриста становить 1600грн.

Проживання в готелі Premier Palace Hotel Kharkiv коштує 6000грн-двомісний номер. Тобто 1 іноземного туриста вартість проживання становить – 3000грн.

Передбачено відвідування культурно-пізнавальні об'єкти, а саме: Харківський музей історії; Харківський оперний театр; Національний природний парк «Гомільшанські ліси»; Замок Шевченка в Перещепині; Музей Миколи Гоголя; Святогірській Успенський монастир. Загальна вартість екскурсій та входу на об'єкти становить 600грн. на одного іноземного туриста.

Калькуляцію вартості представимо в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Калькуляція вартості туристичного продукту пізнавального туру по Харківській області (у розрахунку на 1-го туриста на 5 днів) для іноземних туристів

№ з/п	Калькуляційна стаття	Показники			
		Кількість днів	Ціна	Вартість	
				грн	євро
1	2	3	4	5	6
1.	Страховка	5	500	2500	61
3.	Трансфер	-	305	305	7,4
4.	Проживання (середня ціна)	4	3000	12000	292,7
5.	Харчування	3	1600	1600	39
6.	Екскурсійне обслуговування	-	600	600	15
7.	Атракції	-	50	50	1,2
	Разом прямих витрат			17055	415,98
7.	Загальновиробничі витрати (15% від прямих витрат)	-	-	2558,25	62
8	Витрати на просування (20% від прямих витрат)	-	-	3411	83
9	Виробнича собівартість	-	-	23024,3	561,57
10	Прибуток (націнка)	30%	-	6907,29	168,47
11.	Ціна на 1-го туриста, без ПДВ	-	-	29931,5	730
12.	ПДВ	20%	-	5986,3	146
13.	Ціна продажу на 1-го туриста, з ПДВ	-	-	35917,8	876

Джерело: складено автором

Таким чином, вартість на новостворений пізнавальний тур по Харківській області на одну особу для іноземних туристів складає 35917,8грн. (включно з ПДВ), що становить 876 євро. Собівартість туру для туристичної компанії – 23024,3грн., що становить 561,57 євро.

2.3. Економічне обґрунтування ефективності реалізації туру

Продуктова стратегія розробляється на перспективу й передбачає вирішення принципових завдань, пов'язаних з: оптимізацією структури пропонуванних продуктів взагалі, у тому числі й з погляду їхньої приналежності до різних стадій життєвого циклу; розробкою й впровадженням на ринок продуктів-новинок.

Тобто спрогнозуємо економічну ефективність від реалізації новоствореного після воєнного пізнавального туру Харківською областю. Задля цього варто спочатку спрогнозувати потенційний попит на туристичний продукт. Для цього візьмемо середні дані туристичних потоків за 2020 рік – це буде песимістичний прогноз, так як в цьому році діяли карантинні обмеження від Covid 19. За оптимістичні дані приймаємо показники туристичних потоків за 2019 рік. Сформуємо таблицю попиту на туристичний продукт для іноземних туристів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Прогноз попиту на туристичний продукт для внутрішніх та іноземних туристів

<i>Період</i>	<i>Оптимістичний прогноз, осіб</i>	<i>Песимістичний прогноз, осіб</i>	<i>Разом, осіб</i>
1 кв 2023	40	20	60
2 кв 2023	60	40	100
3 кв 2023	120	100	220
4 кв 2023	60	40	100
Разом	280	200	480

Таким чином, визначено прогнозу чисельність туристів, які будуть обслужені в рамках новоствореного туристичного продукту пізнавального туризму по Харківській області.

Оцінка ефективності запропонованих заходів базується на визначенні потенційних доходів та можливих витрат за умов врахування запропонованих заходів. Використовуючи дані про калькуляції туристичних продуктів, а також прогноз попиту їх реалізації, було визначено прогнозні результати від формування та продажу турів продукту туристичного продукту. Складемо таблиці песимістичного та оптимістичного прогнозу (табл. 2.3 та табл. 2.4)

Таблиця 2.3

Оптимістичний прогноз результатів фінансово-господарської діяльності від реалізації продукту пізнавального туризму в Харківській області

Період	Доходи від продажу турів (без ПДВ), тис.грн	Витрати		Фінансові результати		
	<i>Оптимістичний прогноз</i>	Прямі витрати, тис.грн	Непрямі витрати (просування та загальнопромислові), тис.грн	Прибуток до оподаткування, тис.грн	Податок на прибуток, тис.грн	<i>Чистий прибуток, тис.грн</i>
1 кв.	1197	682	238	276	55	221
2 кв.	1795,9	1023	358	414	82,9	331,5
3 кв.	3591,8	2046	716	828	165,8	663
4 кв.	1795,9	1023	358	414	82,9	331,5
Разом	8380,8	4775	1671	1934	386,8	1547

За результатами проведених розрахунків було встановлено, що оптимістичний прогнозний обсяг доходів від продажу новоствореного

туристичного пізнавального продукту по Харківській області складе 1547 тис.грн для іноземних туристів, що становить 38 тис. євро.

Таблиця 2.4

Песимістичний прогноз результатів фінансово-господарської діяльності від реалізації продукту пізнавального туризму в Харківській області

Період	Доходи від продажу турів (без ПДВ), тис .грн	Витрати		Фінансові результати		
	<i>Пісимістичний прогноз</i>	Прямі витрати, тис. грн	Непрямі витрати (просування та загальновиборничі), тис. грн	Прибуток до оподаткування, тис .грн	Податок на прибуток, тис. грн	<i>Чистий прибуток, тис .грн</i>
1 кв.	598,6	341	119	138	27	110
2 кв.	1197	682	238	276	55	221
3 кв.	2993	1705	596	690	138	552
4 кв.	1197	682	238	276	55	221
Разом	5986,3	3411	1193	1381	276	1105

Джерело: розраховано автором

За результатами проведених розрахунків песимістичного прогнозу просування новоствореного пізнавального туристичного продукту Харківської області було встановлено, що прогнозний обсяг доходів від продажу туристичного продукту складе 1105 тис.грн, що становить 26 тис. євро. Прогнозні прямі витрати (собівартість) складуть 3411 тис. грн, а непрямі витрати (обслуговування туристичної інфраструктури та просування турпродуктів) –

1193 тис. грн. Прогнозний чистий прибуток від реалізації турів складе 1381 тис. грн.

Таким чином, вартість туру «Дивовижна Харківщина» на одну особу для іноземного туриста складає 876 євро (включно з ПДВ), а собівартість туру для туристичної компанії – 562 євро.

Отже, розроблений нами туристичний продукт «Дивовижна Харківщина», на нашу думку, може бути якісно представлений на ринку культурно-пізнавального туризму країн ЄС, оскільки характеризується унікальністю туристичних ресурсів, на основі яких він розроблений та має демократичну цінову політику.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

При виконанні випускної кваліфікованої роботи, були вирішені такі завдання:

1. Проведено діагностику ринку пізнавального туризму в Харківській області. Можна стверджувати, що Харківська область виступає на національному туристичному ринку як адміністративний, історико-культурний, промисловий, спортивний і діловий центр, а в регіоні туризм є одним із пріоритетних напрямів розвитку. За останні десять років максимальну кількість туристів у Харківській області було обслуговано у 2012 р. – 105,7 тис. осіб, що пояснюється туристичним попитом на відвідання футбольних матчів в Харкові в рамках Чемпіонату Європи. Після 2012 р. відбувається поступове зменшення кількості обслуговуваних туристів в Харківській області через складку економічну та політичну ситуацію в країні та близьке розташування Харківської області до агресора РФ, а також епідеміологічну ситуацію, пов'язану з COVID - 19. Загальна кількість засобів розміщення в регіоні у 2021 році складала 67 одиниць. Харківська область виділяється високою питомою вагою готелів у структурі колективних засобів розміщення. У 2021 році на готелі припадало 67 %, на санаторії – 4,7 % , що дорівнює середньому значенню по Україні

2. Досліджено ресурсний потенціал для розвитку пізнавального туризму в Харківській області. Встановлено, що Харківщина має вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні 34 людські, матеріальні, у т. ч. природно-оздоровчі ресурси. Також, ресурсна база кожного із районів Харківської області має значний потенціал для комплексного розвитку різних видів відпочинку й оздоровлення: санаторно-курортного лікування, спортивно-оздоровчого, культурно-пізнавального, сільського зеленого, мисливського та рибальського туризму. Харківська область є багатопрофільною

дестинацією літнього та зимового відпочинку, бальнеологічного лікування й масового пізнавального туризму

3. Розроблено маршрутну програму пізнавального туру Харківською областю. Було визначені головні культурно-пізнавальні та історичні об'єкти Харківщини, а саме:

- Історичні пам'ятки Харкова. Місто має багату історію, яка відображена в його архітектурі та пам'ятниках. Туристи можуть відвідати Харківський музей історії, Харківський оперний театр, Музей Космонавтики та багато інших історичних пам'яток.

- Національний природний парк «Гомільшанські ліси». Цей парк знаходиться в північній частині області і складається з лісових масивів, пагорбів та долин річок. Тут можна побачити рідкісних тварин і рослини, а також насолоджуватися красивими пейзажами.

- Замок Шевченка в Перещепині. Це один із найбільших вражаючих замків в Україні, який був побудований у стилі неоготики 19 століття. Замок Шевченка є національним культурним спадщиною України та є чудовим місцем для організації пізнавальних турів.

- Будинок і музей Миколи Гоголя в Диканьці. Диканька - маленьке село в Харківській області, в якому народився відомий письменник Микола Гоголь. Тут можна відвідати музей, присвячений життю та творчості Гоголя, побачити його рідний будинок та інші пам'ятки, пов'язані з письменником.

Запропонований маршрут розрахований на 5 днів. Досліджено інфраструктурні об'єкти, щодо розміщення та харчування туристів.

4. Розроблений маркетинговий план просування туристичного продукту. Досліджено за допомогою анкети на Googl платформі цільову аудиторію та зацікавленість споживачів туристичної послуги. Встановлені головні напрямки рекламної компанії, що передбачали:

- Продаж туристичних послуг через туристичні агентства - цей метод є найпоширенішим. Турагентства та туроператори: Збірка туристичних пакетів

та просування їх на ринок через туристичні агентства та туроператори, які є посередниками між клієнтами та туроператорами.

- Інтернет-маркетинг: Збут туру через інтернет, використовуючи соціальні мережі, рекламні кампанії, блоги та інші інтернет-ресурси для просування туристичного продукту.

- Прямі продажі: Продаж туру без посередників через власний сайт туроператора або туристичного агентства.

- Комерційна угода з бізнес-партнерами: Встановлення партнерських відносин з готелями, ресторанами, музеями та іншими туристичними підприємствами, які допоможуть просунути тур на ринку та збільшити продажі.

- Організація прес-туру: Запрошення журналістів та блогерів для огляду нового туру, що дозволяє отримати публікації та відгуки про тур в мас-медіа і соціальних мережах.

- Онлайн-бронювання - цей метод стає все популярнішим, оскільки дозволяє клієнту забронювати готель, квитки на транспорт та екскурсії онлайн. Такі послуги пропонують такі платформи, як Booking.com, Airbnb, Expedia та інші.

- Прямий продаж - цей метод підходить для малих підприємств, які надають туристичні послуги клієнтам. Наприклад, приватні готелі, туристичні агенти-фрілансери, блогери та інші.

З'ясовано, що саме співробітництво з закордонними туроператорами дозволить швидкому розвитку новоствореного тури по Харківській області.

5. Розроблено продуктову та цінову політику новоствореного туристичного продукту. Нами було обрано Транспортна компанія "Південний Експрес", так як повністю якість перевезення та вартість по запропонованому маршруті складала нижчу ціну в порівнянні з вищенаведеними перевізниками і становить 5500 грн на групу туристів з 18 осіб. Тобто на одного туриста трансфер становить – 305 грн на 5 днів.

Було обрано 3 заклади харчування поза межами готелю, загальна вартість харчування на одного іноземного туриста становить 1600 грн.

Проживання в готелі Premier Palace Hotel Kharkiv коштує 6000грн-двомісний номер. Тобто 1 іноземного туриста вартість проживання становить – 3000грн.

Передбачено відвідування культурно-пізнавальні об'єкти, а саме: Харківський музей історії; Харківський оперний театр; Національний природний парк «Гомільшанські ліси»; Замок Шевченка в Перещепині; Музей Миколи Гоголя; Святогірській Успенський монастир. Загальна вартість екскурсій та входу на об'єкти становить 600грн. на одного іноземного туриста.

На підставі цього калькуляція собівартості туру встановила, що вартість на новостворений пізнавальний тур по Харківської області на одну особу для іноземних туристів складає 35917,8грн. (включно з ПДВ), що становить 876 євро. Собівартість туру для туристичної компанії – 23024,3грн., що становить 561,57 євро.

6. Розраховано економічний ефект від реалізації запропонованого туру по двом сценаріям песимістичному та оптимістичному. За результатами проведених розрахунків було встановлено, що оптимістичний прогнозний обсяг доходів від продажу новоствореного туристичного пізнавального продукту по Харківській області складе 1547 тис. грн для іноземних туристів, що становить 38 тис. євро. За результатами проведених розрахунків песимістичного прогнозу просування новоствореного пізнавального туристичного продукту Харківської області було встановлено, що прогнозний обсяг доходів від продажу туристичного продукту складе 1105 тис. грн, що становить 26 тис. євро. Прогнозні прямі витрати (собівартість) складуть 3411 тис. грн, а непрямі витрати (обслуговування туристичної інфраструктури та просування турпродуктів) – 1193 тис. грн. Прогнозний чистий прибуток від реалізації турів складе 1381 тис. грн.

Таким чином, вартість туру «Дивовижна Харківщина» на одну особу для іноземного туриста складає 876 євро (включно з ПДВ), а собівартість туру для туристичної компанії – 562 євро.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку туризму в харківській області до 2020 року.
https://gov.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=8096&base=77
2. Закон України «Про туризм». URL:
<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Белічко В.В. Бурлуцький заказник / В.В.Белічко // Енциклопедія Сучасної України /відп. секр. М.Г. Железняк. – К., 2014. – Т. 3. – С. 623.
4. Басюк Д.І. Науково-теоретичні основи формування туристичних дестинацій / Д.І.Басюк // Наукові праці НУХТ, 2014. – Том 20, №5. – С. 50 – 58.
5. Бейдик О.О. Світові рекреаційно-туристські ресурси / О.О. Бейдик // Український географічний журнал. – 2013. - № 2. - С. 49-55.
5. Бобкова А. Про поняття природних рекреаційних ресурсів / А. Бобкова // Право України. – 2015. - № 5. - С. 51-54
6. Борисюк О.А. Географічний регіон як об'єкт туристичного маркетингу / О.А. Борисюк, І.М. Дудник, О.П. Беркова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – К.ВПЦ КНУ ім. Т. Шевченка, 2019. – Вип. 4 (74). – С. 23-31.
7. Васюта Н. Зоопарк розпочав новий сезон. URL:
<http://ukrainainkognita/org/ua/Ukr/HOME%20UKR/htm>
8. Великобурлуцький степ/ URL : <http://www.pzf.jinonet.> / 10. Владимиров К. Сад и памятник. URL: <http://filt/menr/gov/ua/publ/regob102/dpsir 11>.
9. Головчан А.І. Економічний механізм організації екологічного захисту туристичних дестинацій / А.І. Головчан // Торгівля і ринок України. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – Вип. 25, т. 1. – С. 374-379.
10. Головчан А.І. Методика оцінки ефективності функціонування туристичних дестинацій в Україні / А.І. Головчан // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2015. – № 4 (40). – С. 131–138.

11. Головчан А.І. Теоретико-методичні підходи до оптимізації розвитку туризму в DESTИНАЦІЯХ / А.І. Головчан // Вісник ДІТБ. – 2014. – № 15. – С. 139-145.
12. Головчан А.І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних DESTИНАЦІЙ та управління ними / А.І. Головчан // Торгівля і ринок України: зб. наук. пр. – Донецьк, 2013. – Вип. 27. – С. 157-161.
13. Дудник І.М., Борисюк О.А. Регіональні системи туристичних послуг: методологічний аспект. – Регіон – 2019: стратегія оптимального розвитку: міжнародна науково-практична конференція, 16-17 жовтня 2019 р.– Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019р.– С.26-29.
14. Дутчак С. В. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посіб. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – 128 с.
15. Економіка регіонів у 2017 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ / за ред. Д.І. Олійника. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/regionu-4adb9.pdf>. 18.
16. Євтушенко Н.А. Стан та перспективи розвитку в'їзного туризму на Харківщині / Н.А. Євтушенко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2008. – № 824. Сер.: Геологія–географіяекологія. – С. 99–105.
17. Закон України «Про туризм». URL:<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
18. Ізюмська лука. URL: <http://www.pzf.jinonet>.
19. Кифяк О.В. Розвиток рекреаційних ринків регіонів / О.В. Кифяк // Фінанси України. - 2013. - №9. - С. 64-69.
20. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму: Підручник / В.К.Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
21. Лужанська Т. Ю. Стратегії розвитку регіональних туристичних DESTИНАЦІЙ / Т. Ю. Лужанська // Науковий вісник Мукачівського державного університету (серія «Економіка»): зб. наук. пр. – Мукачіво: МДУ, 2014. – Вип. 2 (2). – С. 175–180 77

22. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України: навч. посібник / О.О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. - К.: Альтерпрес, 2007. – 369 с.
23. Марцин Т.О. Проблеми та перспективи розвитку готельного господарства України / Т.О. Марцин, Т.В. Бурак //Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К. : КНТЕУ, 2014. – 391 с.
24. Михайлова О.П. Основні проблеми готельного бізнесу в Україні / О.П. Михайлова, П. В. Брінь // Вісник НТУ «ХП». – 2012. – № 58 (964). Серія : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – С. 101-106.
25. Наказ № 330 «Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» / Новини турбізнесу. – 2015. – №15 (137). – С. 39-41.
26. Новикова В.І. Рекреаційні ресурси: місце в рекреаційній споживчій діяльності, класифікація, проблеми паспортизації та реєстрації / В.І. Новикова // Туристично-краєзнавчі дослідження: зб. наук. ст. – Вип. 7. – К.: Ін-т туризму ФПУ, 2017. – С. 130-136.
27. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківський обл. URL: <http://kh.ukrstat.gov.ua>
30. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
28. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство / Є.В. Панкова. – Київ : Альтерпрес, 2003. – 352 с.
29. Перелік пам'яток історії та монументально-го мистецтва Харківської області. URL: <http://kharkivoda.gov.ua/dostup-do-publichnoy-informatsiyi/2488/2703/83717>
30. Про створення національного природного парку «Гомільшанські ліси»: указ Президента України, 6 верес. 2004р., № 1047 : [створити на території Зміїв та Первомайс. р-нів Харк. обл. природ. парк “Гомільшанські ліси”] // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 36. – С. 13. 78.
31. Програма розвитку культури, туризму та охорони нерухомої культурної спадщини Харківської області на 2019 – 2023 роки. Харківська обласна Рада.

URL: <http://oblrada.kharkov.ua/ua/programa-rozvitku-kulturiiturizmu-kharkivskoji-oblasti-na-2014-2018-roki/14496-normativni-dokumenty>.

32. Семенова М. В. Господарсько-правове регулювання туристичної діяльності: монографія. Харків : Оберіг, 2019. – 196 с.
33. Семенова М., Гунаре М. Определение понятия «посетитель» в украинском и европейском праве. The Baltic journal of law. 2019. № 1. – С. 38-46.
34. Сировець С. Рекреаційно-туристична діяльність в системі сталого розвитку регіону. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
35. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу / І.В. Смаль. – Ніжин: Вид-во Ніжин. держав. університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.
36. Стафічук В.І. Рекреалогія: Навч. посібник для вузів / В.І. Стафічук. - К.: Альтерпрес, 2006. - 264 с.
37. Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/ru/oblasna-derzhavna-administratsiya/strukturaadministratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/102538>.
38. Тараненко М. Захистимо природу, від самих себе: [про природ.-заповід. фонд Харківщини] / М. Тараненко //Слобід. край. – 2001. – С. 34-39.
39. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – К.: Київ. Нац. Торг.- екон. університет, 2009. – 463с.
40. Туристські дестинації (теорія, управління, брендинг): монографія / А.А. Мазаракі, Т.І. Ткаченко, С.В. Мельниченко та ін. – К.: Київ. Нац. Торг.- екон. університет, 2013. – 388 с.
41. A Dictionary of Travel and Tourism. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191733987.001.0001/acref-9780191733987-e-5902?rskey=T7iyu1&result=1>
42. Althof W. Incoming — Tourismus. Muenchen; Wein; Oldenburg. 1996., с.67
43. A Practical Guide to Tourism Destination Management 2007. URL: <http://www2.unwto.org/publication/practical-guide-tourism-destination-management>
44. C. Cooper, J. Fletcher, D. Gilbert, R. Shepherd, S. Wanhill. Tourism: Principles and practices. Harlow: Pearson, 2005. 736 p.

45. Crouch G. I. Modelling destination competitiveness: a survey and analysis of the impact of competitiveness attributes. Sustainable Tourism Cooperative Research Centre's Monograph series, Australia. Queensland, 2007 URL : http://www.sustainabletourisonline.com/awms/Upload/Resource/bookshop/Crouch_modelDestinComp-web.pdf
46. International Recommendations for Tourism Statistics 2008. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_83rev1e.pdf#page=24
47. Leiper N. Tourism Management. 3d ed., Sidney: Pearson Education Australia, 2014. 326 p., c. 87
48. Leiper, N. The framework of tourism: Towards a definition of Tourism, Tourist, and the Tourist industry. Annals of Tourism Research, 1979. № 6(4). P. 390– 407. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/004728758001900184>
49. Pearce P. Tourism development. L., 1981. 53 p.,
50. UNWTO Highlights 2014 Edition. URL: <http://mkt.unwto.org>

ДОДАТКИ

Природно-заповідний фонд та культурно-історична спадщина Харківщини

Гомільшанські ліси

Кам'яні баби, гора Крем'янець

"Співочі тераси", с. Володимирівка

Крейдяний заказник

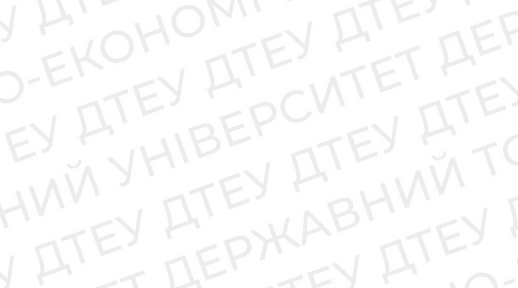

Бурлуцький заказник

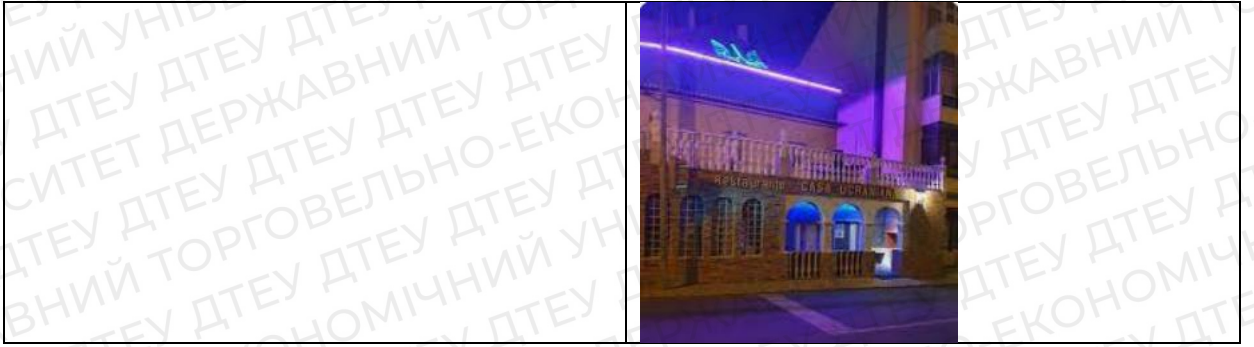

Катеринівський заказник

Культурно – пізнавальні та інфраструктурні об'єкти, що передбачені новоствореним післявоєнним туром

<p>Харківський музей історії</p> 	<p>Харківський оперний театр</p>
<p>Національний природний парк «Гомільшанські ліси»</p> 	<p>Замок Шевченка в Перещепині</p>
<p>Музей Миколи Гоголя</p> 	<p>Святогірській Успенський монастир</p>
<p>Інфраструктурні об'єкти (розміщення та харчування туристичної групи)</p>	
<p>Premier Palace Hotel Kharkiv</p> 	<p>Ресторан "Коза на горі"</p>
<p>м. Ізюм. вулиця Суворова, 30, місто Ізюм, Харківська область. Ресторан "Українська хата»</p> 	<p>м. Святогірськ. вул. Шевченка, 28А. Ресторан "Українська хата»</p>

Джерело: {27}

